

Piyasa ve Küçük Köylülük

Abdullah Aysu*

Giriş

Küresel kapitalizmin neden olduğu yoksulluk ve yoksunluk artıyor. Dünyadaki çiftçiliği ortadan kaldırmaya tarımı şirketleştirmeye programlanmış politikalar sürdürülüyor. Türkiye’de de gelişmeler farklı değil. Çünkü Türkiye de küresel kapitalizmle girift ilişkiler içine girmiş bir ülke.

Dünyanın yeniden düzenlendiği bu süreçte, Türkiye tarımı da buna koşut olarak yeniden yapılandırılıyor. Bu yeniden yapılandırılmayla, Türkiye tarımı ilerde onarılması çok güç bir duruma sokuluyor. Tarım tahrip ediliyor.

Soren Kierkegaard, “hayatı geriye dönerek anlar, ileriye dönük yaşarız” diyor.¹ Tarım sektöründe olup bitenleri anlamak için de makarayı II. Dünya Savaşı sonrasındaki döneme doğru sarmamız gerekiyor.

Bilindiği gibi, II. Dünya Savaşı bittikten sonra makineleşme ile tarım kendi sektörünün dışına kaymış/kaydırılmış. Tarımda makineleşmeye daha sonraları kimyasal (suni) gübreler yoğun bir şekilde eşlik etmiştir. Suni gübrenin kullanma yoğunluğu arttıkça bu kez, herbisit (yabancı ot ilacı) ve insektisit (böcek ilacı) kullanılması gerekmiştir.

Böylece bilgiye, bilgeliğe, ıslaha, dayanışmaya ve bilgi paylaşımına dayalı doğayla dost insan sağlığı için risk oluşturmayan üretim modeli terk edilmiş. Yerine kimyasala dayalı, doğayla dost olmayan toprak, su ve insan sağlığı

* Çiftçi Sendikaları Konfederasyonu Başkanı

1 Soren Kierkegaard: Danimarkalı Filozof

için risk oluşturan üretim modeli olan endüstriyel üretim modeline doğru rota çevrilmiştir.

Makine, suni gübre, kimyasal ilaç, fosil yakıt, suya duyarlı hibrit tohum, genetiği ile oynanmış tohum ve antibiyotikler, endüstriyel tarım tarzının üretim sürecinde kullanılan üretim girdileridir. Bu girdiler de gelişmiş ülkelerin ulusaşırı şirketleri tarafından üretilir ve pazarlanır.

Üretim girdilerini üreten ulusaşırı şirketler, doğayla dost olmayan, insan sağlığı için risk taşıyan bu endüstriyel üretim modelini “modern tarım”dır diyerek cilalamış, kamuoyu nezdinde şirin kılmışlardır. Ulusaşırı şirketler, karşıtlarını da; endüstriyel üretim modeli “modernliktir, ilericiliktir” propagandası ile sadece yanıltmamış, hem etkisizleştirmiş hem de yedeğine almıştır.

Ulusaşırı şirketlerin bir başka propagandası da, “dünyada açlık vardır, endüstriyel üretim modeli yüksek verimliliği sağlıyor olması nedeniyle açlığa çözümdür,” şeklindedir.

Böylece ulusaşırı şirketler kendi yanlış yönelimlerine karşı olabilecek direnç noktalarını önce etkisizleştirdiler, sonrada kamunun her türlü desteğini de arkalarına alarak kendilerine açtıkları bu yoldan ilerlediler. Endüstriyel tarım modelini, gelişmiş ülkelerin ve onların ulusaşırı şirketlerinin telkinleriyle, az gelişmiş ülkelerde ve Türkiye’de de uygulamaya başladılar. Endüstriyel üretim tarzının eğitimini az gelişmiş ülke okullarının müfredat programlarına aldirdılar. Ürettikleri girdilerin kullanımını Tarım Bakanlığı elemanları aracılığıyla çiftçilere yaydı ve kavratıldı. Şirketlerin ürettiği üretim girdilerine ulusal tarım bankalarından düşük kredi faizleriyle destekler sağlandı. Bu desteklerle de ulusaşırı şirketlerin ürettiği üretim girdilerine çiftçilerin kolaylıkla erişmelerinin önü açılmış oldu.

Tarımdaki bu yanlış yönelim (makas değişikliği), tarım sektörünün tarım dışı sektörlere bağımlılığını artırdı. Bunun sonucu olarak tarımdan, tarım dışı sektöre verilen pay da arttı.

Şirketler Tarımsal Üretimde Yokturlar

II. Dünya Savaşı’ndan sonra, tarım topraklarının mülkiyetini edinmek şirketler tarafından ilgi görmedi. Çünkü tarım toprakları, istenildiğinde çok kolay paraya dönüşmediği gibi, değer artışı da diğer alanlar gibi yüksek değildir. Tarım toprağından elde edilen ürünlere nazaran diğer alanlar şirketler için daha fazla sermaye birikimi sağlamaktadır. Tarım hava koşullarına bağlı olması nedeniyle, bırakın gelir sağlamayı, bazen zarar ettirdiği bile olmaktadır.

Başka bir deyişle, tarım kesimindeki hava koşullarına bağlılığın getirdiği belirsizlikler ve toprağın zaman içinde kazandığı değer diğer yatırımlara göre düşük olması, şirketleri, toprağın sahibi yapmaktan ve tarımın üretim bölümüne yatırım yapmaktan uzak tutmuştur. Yani yerli ve yabancı büyük tekeller, toprağı satın alarak tarım ile uğraşmamışlardır. Onun yerine tarım kesimi için yalnızca gerekli hale getirdikleri kimyasala dayalı üretim girdilerini (ilaç, gübre, makine, suya duyarlı tohum, antibiyotikleri) üreterek çiftçilere satıp, sattığının parasını o ülkelerin Ziraat Bankaları ve Tarım Kredi Kooperatifleri (TKK), Türkiye Zirai Donatım Kurumu (TZDK) gibi kuruluşlarından peşin alarak aradan çekilmişlerdir.

Ulusaşırı şirketlerin sattıkları bu üretim girdilerinin parasını çiftçilerden tahsil etmek de yine o ülkelerin bankaları ve kooperatiflerinin sorunu/işini olmuştur.

Ürün Yetişir, Şirketler Ortaya Çıkar

Üretim girdilerini şirketten (onun yerel pazarlayıcısı TKK, TZDK) satın aldıktan sonra çiftçi, ürünü üretir pazara getirir. Çiftçi, ürettiği ürününü pazara getirdiğinde tüccar ve sanayiciler tekrar ortaya çıkar. Bu dönemde ürün alıcıları çoğunlukla kamunun destekleme alım kuruluşları (KİT'ler),² yerli tüccar ve sanayicilerdir. Tüccar ve sanayiciler, çiftçinin bin bir çile ve kaygı ile ürettiği ürünleri ucuza almak için örgütleri aracılığıyla hükümetlere baskı yapar, ürünlerin fiyatının düşük belirlenmesini sağlar ve belirlenen düşük fiyattan da ürünü alırlardı. Yani tarımın riskli ve az kazançlı bölümü olan; ürün üretimi işini çiftçiler, tarımsal üretim için gerekli üretim girdilerini üretmek ve hasat sonrası ürünleri alıp işleme ve pazarlama gibi bol kazançlı bölümünü ise şirketler yürüttü. Tarımdaki iş bölümü 1970'lerin sonuna kadar böyle yürütüldü. Sonra her şey değişecektir...

1980'li yıllarda uygulanmaya başlayan neo-liberal politikalarının desteğinde sermaye daha bir küreselleşmeye başlar. Kamusal alanlar sermaye için yeni sermaye birikim alanı olarak görülür. Her şey serbest piyasanın belirsiz belirleyiciliğine terk edilir. Bu yaklaşım sonucunda tarımda serbest piyasa kapsamına girmekten kurtulamaz.

Tarımsal Üretimde İşbölümü ve Değişim

II. Dünya Savaşı'ndan 1980'lere değin dünyada zımni denilebilecek bir iş bölümü vardı. Bu zımni anlaşmaya göre az gelişmiş ülkeler yiyecek üretir, sanayiye ülke insanlarına ticaret erbabı satardı. Dünya ölçeğinde sömürü denilince de akla

² Bilindiği gibi Kamu İktisadi Kuruluşları o dönemde piyasayı regüle etmesinin yanında esas olarak özel sektör için ucuz hammadde sağlama görevi görürdü.

sanayi ürünlerinin fiyatlarının hızlı, tarım ürünlerinin fiyatlarının yavaş artırılması gelirdi.

1980'li yıllarda ABD ve AB bu zımni iş bölümünden de vazgeçtiler. Çiftçiliği tasfiye edecek, şirketleri egemen kılacak (tarımı şirketleştirecek) politikalara yöneldiler. Başka bir deyişle ulusaşırı şirketler sadece üretim girdilerini sattıktan sonra parasını alıp aradan çekilen değil, üretimden pazarlamaya zincirin tüm halkalarına da egemen olmak için atağa kalktılar. Başka bir deyişle dünya gıda egemenliğini ele geçirmek için yeni bir savaşa giriştiler.

ABD ve AB'yi bu zımni iş bölümünün terkine iten nedenlerin altında yatan, tarım ve sanayilerini eş zamanlı geliştirmenin yanında yürüttükleri şirket yanlısı politikaları. Öncelikle bunun altını çizmekte yarar var. Diğer yandan üretim girdisi üreten aynı ulusaşırı şirketler gıda konusuna da el atmış bu alanda da güçlenmişlerdi. Tarım ve gıdaya birlikte egemen olmak istiyorlardı. Bunun için kolları sıvadılar. Çünkü tarım ve gıda gelişmiş ülkeler ve şirketleri için yeni egemenlik biçimiydi.

Gelişmiş ve az gelişmiş ülke hükümetleri üzerinde etkin olan ulusaşırı şirketler ilk elde tarım ve tarımcıyı destekleme adı altında merkezi bütçeden ayrılan paranın akış yönünü değiştirttiler. Destekleme adı altında bütçeden ayrılan paranın yönü çiftçilerden çok, gelişmiş ülkelerin üretim girdisi üreten ile ham veya işlenmiş tarımsal ürünlerini pazarlayan ulusaşırı şirketlere akacak şekilde mevzuat düzenlemeleri yaptılar.

Tarımsal desteklerden çiftçiler yani üretenlere çok az pay ayrıldı. Çiftçiler desteklerden payına düşen o çok az pay ile bugüne değin üretebildiler, üretebildikleriyle de insanların kanınlarını doyurdular, sırtlarını giydirdiler.

Tüketiciler çiftçilere düşen destek payı oranında temel gıdaları ucuz temin etti, yaşamını sürdürübilmede bu ucuz gıdadan yararlandılar. Çünkü çiftçiye yapılan her destek maliyeti düşürüyordu, maliyet düşüncü ürün fiyatı da düşük belirleniyor dolayısıyla tüketici de o çiftçiye yapılan destek oranında düşük fiyata gıdaya erişebiliyordu.

Kamu-Çiftçi-Tüketiciler Zinciri

Bu bakımdan üretim zincirinin halkalarını oluşturan, kamu-çiftçi-tüketiciler bütünlüğü bir çıkar birlikteliği arz ediyordu. Söz konusu zincirde kamunun rolü üretici ve tüketicisini koruma amaçlıydı. Halkın tamamına yakınının çıkarına gibi görünen bu zincirin eksiklik barındırdığı zaman zaman toplumsal muhalefet güçleri

tarafından dile getirildi ama sözü edilen zincir değişmeden işledi/işletildi. Aslında tarım kesimi için doğru olan; kamu -çiftçi örgütlülüğü (üretimden pazarlamaya kadar zincire egemenliğiyle)- tüketiciler zinciriydi. Türkiye’de bu doğru zincirin oluşması için kamu cephesinden hiçbir çaba olmadı ama engel hep vardı.

24 Ocak Kararları ve Tarım

Ulusaşırı şirketler için ticaretin önündeki engelleri kaldırmayı kendine iş edinen Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) imzalandığından bu yana tur üzerine tur düzenlemektedir. 1973-79 yılları arasında yapılan 7. turu³ Japonya’nın başkenti Tokyo’da yapılmaktadır. Söz konusu Tur’da tarımın serbest piyasa içine alınması tartışılır, fakat katılımcı ülkeler tarafından kabul görmez. Ama diğer sektörler gibi tarımın da Türkiye’de serbest piyasa içine alınması, IMF ve Dünya Bankası (DB) marifetiyle 24 Ocak Kararları adı altında alınacaktır.⁴ Yani Türkiye’de ithal ikameci politikalarından serbest piyasaya dönüş yapılacaktır. Bilindiği gibi bu dönüşümün kamuoyuna ilk duyurulduğu 24 Ocak Kararları ile oldu. Söz konusu kararların yaşama geçirilmesi ile birlikte Türkiye tarımı ve köylüsü için zor yıllar başladı.

Tarımın da serbest piyasa içine alınabilmesi için Kamu İktisadi Teşebbüslerin (KİT) özelleştirmesi gerekiyordu. Özal KİT’leri özelleştirebilmek için önce Kamu İktisadi Teşebbüslerinin (KİT) ve Kamu İktisadi Kuruluşlarının (KİK) yasalarını değiştirdi. Çünkü KİT’lerin ve KİK’lerin o dönemdeki yasal mevzuatları özelleştirilmelerine engeldi. Buna hazırlık dönemi diyecek olursak onun ardından tarımın tahribatı için üç aşamalı sinsi bir plan uygulandı, denilebilir.

Tarımın Tahribatında Birinci Bölüm

AKP öncesi hükümetler, (DYP-SHP Hükümeti) IMF ve Dünya Bankası istiyor diye çiftçilere destek olan, dayanak oluşturan tarımsal Kamu İktisadi Teşebbüslerinden (KİT); Et ve Balık Kurumu, Süt Endüstrisi Kurumu ve Yem Sanayisini özelleştirmişlerdi. Bunun sonucu 1980 yılında 80 milyon olan hayvan sayımız 41 milyona kadar geriledi. Hayvansal ürünlerde yeterlilikten çıktık/çıkarıldık.⁵ Bu hayvan azal(tıl)ması politikaları (IMF politikaları) 1950’lerde, tarımda makinenin kullanılmasıyla hazine-mera arazilerinin talanı ve onun neden olduğu bitkisel üretim ile hayvan yetiştiriciliğinin ayrıklaştırılmasının ikinci aşaması olarak görülmelidir.

3 Tokyo turu olarak adlandırılan bu tur çok çekişmeli olur ve altı yıl sürer. Tarımın serbest piyasa içine alınması ilk kez bu turda ciddi ve kapsamlı olarak ele alınır.

4 Abdullah Aysu, Küreselleşme ve Tarım, Su Yayınları, 2008, İstanbul.

5 Çiftçi Sendikaları Konfederasyonu, “Her Elli Saniyede Bir, Bir Çiftçi İflas Ediyor” Broşürü.

Onun öncesinde TEKEL ile ÇAYKUR'un tekelliğini Özallı ANAP Hükümeti kaldırmış, çay ve tütün üreticileri için zor günleri başlatmıştı. Hükümet (DSP-MHP-ANAP) IMF'nin isteği üzerine Tütün Yasası, Şeker Yasasını çıkarmış şekerpancarı üreticileri ile tütün üreticilerinin önemli bir bölümünü üretimden koparmış, işsizler ordusuna katmıştı.

Çıkarılan Şeker Yasası sonrasında;

- Pancar üreticileri yaklaşık olarak 2 milyon dekar arazide artık pancar ekilemiyor.
- 175 bin üretici üretim dışına çıkarıldı, artık pancar üretmiyor.
- Pancar üreticileri aile başına 1,8 milyar gelir kaybına uğradı. Üreticiler yoksullaştırıldı.
- 200 bin büyükbaş hayvanın yaş küspe ihtiyacını karşılanamıyor.
- Şeker fabrikalarında çalışan işçiler işlerinden ve aşından oldular.
- 18 milyon ton olan şekerpancarı üretimimiz, yarı yarıya yakın azaldı, 11 milyon tona geriledi.
- Ülkenin çevresel/eko dengesi azalan şekerpancarı üretimi oranında bozuldu. Çünkü 1 dekar şekerpancarının sağladığı oksijen 3 dekar çam ormanına eşittir.⁶

Yasa; şekerpancarı üreticilerini yoksullaştırdı, fabrika işçilerini işinden etti, besiciliği gerilettiler, eko dengenin bozulmasına neden oldu.

Çıkarılan Tütün Yasası sonrasında ise;

- 578 bin olan tütün üreticisi köylü ailesi sayısı şimdilerde 147 bin aileye geriledi.
- TEKEL alımda olsaydı şuan tütünün bir kilo fiyatı 20 milyon liradan aşağı belirlenmiyor olacaktı. Şimdilerde tütünün kilosu 6 milyona bile ulaşmıyor.
- Tütün üretimi 200 bin tondan 90 bin tona geriledi. 1962 yılından bu yana ilk kez üretimimiz 100 bin tonun altına düşmüştür.

⁶ Veriler, Gökhan Günaydın; Türkiye Şeker Sektörü Analizi, KİGEM-ZMO, Ankara, 2001, s.25.

- Şark tipi tütün kıraç arazide yetişiyordu. Tütün ekilemeyen 200 bin hektar kıraç toprak tarım dışına çıktı.⁷

Yasa; TEKEL'in ve bağlı kuruluşlarının özelleştirilmesini de kapsıyordu. Yasa'nın çıkarılmasının ardından TEKEL'e bağlı suma fabrikaları özelleştirildi. Üzüm üreticileri perişan edildi.

Aynı Hükümet Dünya Bankası istiyor diye Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri (TSKB) ile ilgili 3186 Sayılı Yasayı yürürlükten kaldırmış, TSKB hakkındaki 4572 Sayılı Yasayı 2000 yılında çıkarmıştı. Söz konusu Yasanın içeriğine bakıldığında, çiftçilere ait olan TSKB'ni özelleştirmeye odaklanmıştı. 57. Hükümet yasayı çıkarmadan önce kamuoyuna; "bu yasa TSKB özerkleştirme yasasıdır, bağımsızlık ve özgürlük yasasıdır" diye cilalamış öyle sunmuştu. Ama 57. Hükümetin ömrü çıkardığı bu yasayı uygulamaya yetmedi.

Bu arada yine IMF'nin isteği olan; tarımda desteklemeler kaldırılmış yerine ağza bir parmak bal misali Doğrudan Gelir Desteği (DGD) getirilmişti. Ancak kayıt dışılığın gayet geniş olduğu tarımda DGD'ler⁸ daha çok maddi durumu iyi olan çiftçilerin işine yaramış, üretimi değil mülk sahibi olanı desteklemişti. Tarımsal kredi faizleri yükseltilmiş, taban fiyat uygulamaları önemli ölçüde kaldırılmış, devlet destekleme alımlarından çıkartılmış, tarımsal KİT'lerin çoğunluğu özelleştirilmiş, bir kısmı ise kapatılmıştır.

Tütün ve Şeker Yasaları çıkarılarak şekerpancanı ve tütün üreticilerin üretmelerinin önüne söz konusu yasalar ile set çekilmiştir. Buradan çekilen/çektirilen KİT'lerin yerini Cargill, PHILIP Morris, JTI, American Tobacco gibi uluslararası şirketler almıştır.

Yukarıda tarım ve tarımcının aleyhine şirketlerin lehine olan IMF ve Dünya Bankası istiyor diye hükümetlerin uyguladığı politikalar ile kamunun tarımdan çıkarılması, -çiftçi devlet ilişkisinin hükümetler eliyle koparılması- "becerilmiştir". Çiftçiler uluslararası tarım ve gıda şirketlerine karşı korumasız, yalnız bırakılmıştır.

Başka bir deyişle IMF ve Dünya Bankası'nın Türkiye tarımında çiftçilerin ve ürettiği ürünü alıp işleyen veya işlemeden satan yerli şirketler yerine uluslararası tarım ve gıda şirketlerinin egemen olması için hedefledikleri politikaların birinci bölümü tamamlanmıştı. Ama dünyada ve Türkiye'de gıda egemenliğini kurmak

7 Veriler, Ali Bülent Erdem, "Tekel'in Özelleştirilmesi Kimin Yararına?" Tütün Üreticileri Sendikası Broşüründen derlenmiştir.

8 Bilindiği gibi hiç bir zaman ait olduğu yıl içinde ödenmeyen DDGD'ler 2009 yılı destek bütçesinden tümden çıkarılmıştır, bundan böyle ödenmeyecektir.

isteyen uluslararası şirketlere bu yetmiyordu, yetmezdi de. Sıra planının ikinci evresinin uygulanmasını istemeye gelmişti.

Tarımın Tahribatında İkinci Bölüm

Uluslararası şirketler, dünya ve Türkiye tarımına egemen olmak için çiftçilerin üretimden pazarlamaya sahip oldukları örgütlerini tasfiye etmek için girişimlerde bulunacaktır. Bu uluslararası şirketlerin dünyada gıda egemenliğini oluşturmak için giriştikleri ikinci dönem politikalarıdır. Uluslararası şirketleri tarımımıza egemen kılacak olan ikinci dönem politikalarının aktörleri de değişmiştir, artık. Tarımda ikinci dönem politikalarının yeni baş aktörü Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümetidir. Yerli ve yabancı şirketlerin çiftçiler ile bağının koparılması istenen yer bu kez çiftçilerin sahibi oldukları Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri'dir. Yani çiftçilerin sahibi oldukları ekonomik örgütleridir. Yabancı şirketler adına isteyen ise Dünya Bankası'dır. Uygulayacak olan AKP hükümetidir.

Ama AKP hükümetinden istenen Birliklerin ortadan kaldırılması işi, bugüne kadar uluslararası şirketler için tarımsal alanda yapılan değişimlerin en zor ve en meşru olmayanı olacaktır. Tarım tarihinde sadece yanlış ve güdümlü bir politika olarak değil, topluma (topluluğa) ait bir ortak mala el koyma, özelleştirme yoluyla ele geçirme olarak yerini alacaktır. Meşru olmayan bir diğer yanı da şudur: Daha önceki hükümetler döneminde özelleştirilerek çiftçiler ile bağı koparılan tarımsal KİT'ler devlete aitti. Bu tarımsal KİT'leri özelleştirenler de ülkeyi yöneten hükümetlerdi. Destekleme alımlarından çıkarılan ve sübvansiyon görevlerinden alıkonulan kuruluşlar da hükümetlerin yönetimindeki devletin kuruluşlarıydı.

Ancak Dünya Bankası'nın bu kez çiftçiler ile bağının koparılmasını istediği; Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri'nin entegre tesisleri, arsaları kamu malı/mülkü değil, çiftçilerin örgütleri aracılığıyla sahibi oldukları özbeöz mallarıdır. TOBB'nin Ankara'da TEKEL'den 100 milyon dolara satın alıp sahip olduğu ikiz kuleleri gibi...

Ama Dünya Bankası eğer, Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerini ortadan kaldıramazsa çiftçiliği ortadan kaldıramayacağını, Birlikler var oldukça yabancı tarım ve gıda şirketlerinin Türkiye tarımına egemen olamayacağını biliyordu. Yani Dünya Bankası; Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri olduğu sürece çiftçilerin Anka kuşu misali küllerinden yeniden doğacağını biliyor, bunu bildiği için hükümetlere Birliklerin tasfiyesi için bastırıyor! Ve IMF'ye hizmette kusur etmeyen 57 Hükümet TSKB'leri yarasını Dünya Bankası'nın istediği tarzda değiştirecektir.

Dünya Bankası'nın isteğiyle çıkarılan 4572 sayılı yasaya konulan bazı maddeler çiftçilerin elinden Birliklerini almayı kolaylaştırıcı niteliktedir. Yasadaki çiftçilerin aleyhine olan maddeler şunlardır:

- Geçici 1 maddesi; Yeniden Yapılandırma Kurullarının oluşturulması,
- Geçici 1-f maddesi; bağlı fabrikaların üç yıl içerisinde A.Ş'ye dönüştürülmesi,
- Geçici 1-d maddesi; özelleştirme, planlama, denetim konularında uzman Yürütme Biriminin oluşturulması,
- Ve madde 1-e 3; devlet veya diğer kamu tüzel kişilerinden herhangi bir mali destek sağlanamaz içerikliydi.

Görüldüğü gibi yasadaki söz konusu maddeler; yerli ve yabancı ulusaları gıda ve tarım şirketlerin lehine, çiftçilerin aleyhine.

Üreticilerin Birlikleriyle-örgütleriyle bağını koparacak olan bu Yasayı uygulamaya DSP-MHP- ANAP Hükümetinin hükümetlik ömrü yetmedi!

AKP, seçim meydanlarında iktidara geldiğimizde bu yasayı değiştireceğiz diyerek oy istedi ve aldı ama sözünü tutmadı. Dünya Bankası'nın isteğine uydu. Yasayı çiftçinin lehine düzeltmedi, tam tersi üreticinin değil de şirketlerin dediğini yani meşru olmayan isteklerini yerine getirmek için ardına sığındı.

İşte TSKB'nin tasfiyesi için Dünya Bankası ve hükümet işbirliği ile sürdürülen "çaba" ulusaları tarım ve gıda şirketlerinin Türkiye tarımına egemen kılınması, çiftçilerin örgütleriyle bağının koparılması olarak görülmelidir. Çıkarılan bu Yasayla şirketler lehine yürütülen planın ikinci evresi gerçekleştirilmiştir, denilebilir.

Tarıma Üçüncü Darbe... Tohumculuk Kanunu

Ulusaları tarım ve gıda şirketlerinin Türkiye tarımına egemen kılınması için sürdürülen politikalar sonrasında yukarıda anlattığımız kamu-çiftçi-tüketiciler zinciri kopuyor/koparıyor. Şirket-çiftçi-şirket-tüketici zinciri oluşuyor/ oluşturuluyor. En nihayet, ulusaları tarım ve gıda şirketlerinin TBMM'nde çıkarttıkları Tohumculuk Yasası ile Türkiye tarımında egemenliği de ele geçirmiş oluyorlar/olacaklar.

Çıkarılan Kanun ile;

- Yurt içinde sadece kayıt altına alınmış çeşitlere ait tohumlukların ticaretine izin verildi. Çiftçilerin ürettiği tohumları satmalarına engel getirildi.
- Çiftçilerin ürettiği tohumu satmamak kaydıyla sadece çiftçi ailesinin kendi ihtiyacı sınırlı tohum üretmesine izin verildi.
- Çiftçiler kendi aralarında tohum alıp satamayacak, pazara götürüp satamayacak yalnızca parasız olarak değiş tokuş yapmalarına izin veriliyor.
- Tohum üretiminden devlet-kamu üretim dışına çıkarıldı. Kamu tohumun sertifikalandırma, ticaret ve denetimini şirketlere bıraktı.
- Şirketlerle çiftçiler arasında çıkacak olan anlaşmazlıklara da devleti değil tohum şirketlerinin oluşturduğu Tohumcular Birliğini yetkili kıldı.

Yasa; çiftçilerin tohum ihtiyaçlarını şirketlerden karşılamaya mecbur bırakıyor. Anlaşmazlık konularını da yine şirketlerin kurduğu üst örgütlerin çözücülüğüne/ "adaletine!" bırakıyor.

Bilindiği gibi tohum olmazsa tarım olmaz. Çünkü toprağa gübre (organik-kimyasal) saçmazsanız, bitkiye veya böceğe ilaç atmazsanız az ürün alabilirsiniz ama sonuçta bir miktar ürün alabilirsiniz. Ama toprağa tohum atmazsanız, ürün elde edemezsiniz. Bu nedenle tarımda çiftçinin kendi üretiminden tohumluğunu ayırıp kullanmaktan alıkonulması yani tohumun sanayicinin eline geçmesi; şirketlerin tarımı eline geçirmesi anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle çiftçinin çiftçilikten çıkarılması demektir. Tarımı ele geçiren şirketler gıdaya da egemen olurlar. Gıdaya egemen olan şirketler, sömürülerine bundan böyle çiftçinin yanında tüketicileri de eklemiş olurlar.

Özetleyecek olursak; birinci planla çiftçi kamu bağı kesilmesi, ikinci planla çiftçi ile örgütünün bağı koparılması, üçüncü planla ise çiftçileri çiftçilikten çıkarılması için yasal düzenlemeler yapıldı. Bu bilinçli çalışmanın pekiştirilmesi için bunların dışında birçok yasal düzenlemeler daha yapıldı.

Bunlar;

Üretici Birlikleri Yasası çıkarıldı. Yasa; üreticilerin birliğini tesis edici değil, adeta dağıtma maksatlı çıkarılmış bir yasa gibi.

Lisanslı Depoculuk Yasası çıkarıldı. Yasa, ABD'den kötü kopyalanmış bir yasadır.

ABD'de Lisanslı Depoculuk Yasası ile çiftçiler;

- Ürettiği ürünü depoya teslim eder. Teslim ettiği ürünün karşılığında, ürünün miktarını ve kalitesini gösterir bir belgeyi alır. Çiftçi aldığı bu belge ile isterse bankaya başvurur. Banka o yıl için belirlenmiş olan ürün taban fiyatı üzerinden ürün tutarının %70'nin karşılığı kadarını çiftçiye kredi olarak hemen öder. Verilen bu kredinin faizi yok denecek kadar düşüktür.

- Ürün piyasada taban fiyatından daha yüksek fiyata ulaştığında depoya teslim ettiği ürünün tamamını belgeye dayalı olarak satabilir. Satıştan elde ettiği parayla önce bankaya kredi borcunu öder. Böylece ürün hasadının hemen ardında hem ihtiyacı olan nakit paraya kavuşmuş ham de nakit ihtiyacı için ürününü düşük fiyata elden çıkarmamış, ürünü piyasada en yükseğe değere ulaştığında da satarak aradaki farkı kazanç olarak alır.

ABD'de Lisanslı Depoculuk Kurumu çiftçinin sorununu çözmeye ve çiftçiye kazandırmaya kurguludur.

Türkiye'de çıkarılan Lisanslı Depoculuk Yasası ile çiftçiler;

- Ürettiği ürünü depoya teslim edecek. Depoya teslim ettiği ürünün karşılığında kendisine bir belge verilecek. O belgeyle ABD'de olduğu gibi bankalardan düşük fiyatla kredi olanağı sunulmuyor.

- Ürün için taban bir fiyat belirlenmeyecek. Kendine bir tüccar bul kaçsa satarsan sat denilerek, çiftçi piyasaya korumasız bırakılıyor. Ayrıca ürününü sattığı zaman ile teslim ettiği zaman arasındaki sürenin depo kirası öde deniliyor.

Çıkarılan bu Lisanslı Depoculuk Yasası çiftçinin sorununu çözmeye değil, şirketlere kazandırmaya kurguludur.

Organik Tarım Yasası çıkartıldı. Organik tarım sertifikasını verme yetkisini 81 ilde ve tüm ilçelerde müdürlüğü bulunan Tarım Bakanlığına bağlı kuruluşlara değil, çiftçiye hizmeti para karşılığı yapacak ve çoğunluğu yabancı olan iki elin parmakları kadar şirkete verildi.

Tarım Sigortası Yasası çıkartıldı. Yasanın mevzuatı çiftçileri değil, sigorta şirketlerini gözetecek şekilde düzenlendi.

Tarım Kanunu çıkartıldı. Çiftçilere Gayri Safi Milli Hasıla'nın %1'in altında destekleme yapılmayacağını kanun maddesi haline getirdi. Daha ilk yılda kendi çıkarttığı kanunu hükümet uygulamadı. Çiftçilere verilen destekler bu yıl dahil her yıl %1'in altında kaldı.

Ziraat Odaları Kanunu çıkartıldı. Ziraat Odalarına üyelik aidatlarını arttırma yetkisi gibi "ufak tefek", "ağza bir parmak bal" misali denilecekler kazanımları Odaya sağladı. AKP Hükümetinin çiftçiler aleyhine, şirketlerin çıkarına çıkardığı yasaların çıkarılması sürecinde Oda'nın sesiz kalmasını çiftçiler bu Yasa ile Odaya sağlanan "bir parmak bala" yormaktadır. Ziraat Odaları Kanunu, çiftçiler ile Ziraat Odasının zaten sıcak olmayan ilişkilerinin daha fazla soğumasına neden oldu.

Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu çıkartıldı. Yasa birinci sınıf tarım arazi üzerine izinsiz kurulduğu için mahkeme tarafından kapatılmış olan Cargill'in ve diğer birçok şirket fabrikalarına af getirmiş, yeniden açılmasını sağlamıştır. Hükümetlerin çıkardığı bu kanunların tamamı IMF, Dünya Bankası ve Avrupa Birliği'nin isteğini yerine getirmenin yanında tarımın serbest piyasa açılmasını sağladı. Çıkarılan bu kanunlar yerli ve yabancı büyük şirketlerin Türkiye tarımına egemen olabilmemesinin önünü açtı.

Bu yasaların dışında tüm hükümetler 1980'den bu yana IMF ve Dünya Bankası ve Avrupa Birliği'nin isteğine bağlı olarak ürün fiyatlarını maliyetlerin altında belirleyen politikalar uygulayarak çiftçilerin mesleklerini terk etme sürecini hızlandırdılar.

ANAP, DYP, SHP, DSP, MHP ve AKP'nin tarımı piyasanın belirleyiciliğine teslim eden politik tercihleriyle şu an Türkiye'de "Her 50 saniyede Bir, Bir Çiftçi İflas Ediyor!"

1980'den bu yana yukarıda anlatılan "sinsi" planlarla IMF, Dünya Bankası ve Hükümet işbirliğiyle işletilerek, tarım ve gıdada aşama aşama uluslararası şirketler egemenlik kurma olanağına kavuşturuldu. Tarım ve hayvancılığımızdaki üretimin (hangi girdinin ne oranda kullanılacağı, hangi ürünün üretileceği dâhil), elde edilen ürünü işlemenin ve pazarlamanın tüm halkalarına uluslararası tarım ve gıda şirketlerinin egemen kılınması için hükümetler ellerinden gelen her şeyi eksiksiz bir biçimde gerçekleştirdiler.

Evet, tarım artık şirketleş(tiril)iyor. Çiftçilik mesleği gereksiz görülüyor. Şirketler tarafından tohum pakete, gübre çuvala, ilaç kutuya hapsedilmiş durumda. Parası, alım gücü olan çiftçiler üretim girdilerini alıp üretebiliyor, olamayan çiftçiler de iflas edip mesleğini terk etmek zorunda kalıyor/bırakılıyor. Bu yeni

yönelim küresel ısınmaya neden oluyormuş, toprağı ve suyu kirletiyormuş, insan sağlığı için risk oluşturuyormuş, ona şirketler ve hükümetler aldırmıyor.

Şirketlerin İstedığı Şekilde Üretebilirsin

Ayrıca bu yönelim (şirket tarımcılığı) süre içerisinde toprağı, suyu kirlettiğı, eko dengeyi bozduğı ve küresel ısınmaya neden olduğundan artık verimliliğı arttırmıyor. Tam tersi her geçen gün daha fazla üretim girdisi kullanılmasına karşın verimlilik azalıyor. Bu üretim tarzında ısrar etmek ilerde gıda yetersizliğine neden olacaktı şirketler buna da aldırmıyor. Bugünkü kazançlarına bakıyorlar ve yalan olduğunu bildikleri halde dünya açlık çekmesin diye bu üretim modeline yöneldiklerinin propagandasını yapmaya hala devam ediyorlar. Oysa ki, dünyadaki üretilen gıdanın nüfusa oranının % 110'larda olduğu biliniyor⁹ ama şirketlerin propagandasının tersine insanlar açlıktan ölüyor. Dünyada gıda yetersizliğı değil, gıdanın paylaşımında adaletsizlik olduğu herkesçe biliniyor.

Şimdilerde ulusaşırı şirketler dünya genelinde hegemonya kurarak, oyunun kurallarını belirliyor, kartları yeniden karıp, dağıtıyor. Tarımsal gıda ve ürün dış ticaretini eline geçiren ulusaşırı gıda ve tarım şirketleri şimdi, az gelişmiş ülke tarım sektörlerinde kamuyu desteklemelerde, destekleme alımlarında devre dışı bıraktıktan ve özelleştirmeleri yaptırdıktan sonra üreticileri sözleşmeli üreticilikle kendileri için üretmeye mecbur bıraktılar. Şu an çiftçilerin birçok ürün için geldikleri aşama eğer ürettiğini alacak şirket bulabilirsen ya da şirketlerin tek yanlı belirlediğı anlaşmaları kabul edersen üretebilirsin, yoksa üretemezsin.

Son Söz Yerine

Ulusaşırı şirketler gıdaya egemen oluyorlar. Sözleşmeli üreticilik modeliyle ulusaşırı tarım, gıda ve eczacılık şirketlerinin tarımda hegemonya kurması; çiftçileri işçileştirmenin/taşeronlaştırmının diğer adı olarak orta yerde duruyor.

Bu gün karar verilmesi gereken durum şudur: İnsanlar ve diğer tüm canlıların yaşamını sürdürebilmesi için gıdanın egemenliğini yeniden ele geçirmek mi yoksa sermaye için birikim ve sömürü alanı olacak şekilde terk etmek mi?

Yanıtınız gıda egemenliğini yeniden ele geçirmek ise yalnız değilsiniz. İttifaklarınızı; çiftçiler/köylüler, işçiler, gençler, öğrenciler, kamu çalışanları, kadınlar, tüketiciler ve doğaseverlerdir.

⁹ Abdullah Aysu, Küreselleşme ve Tarım, Su Yayınları, İstanbul, 2008.